

TRIGLAVA

LETO VIII.

2. MAJA 1955.

ŠTEV. 164.

OB DESETLETNICI

Te dni mineva deset let, ko smo zapustili domovino in se podali v svet iskat svobodo. Zase smo jo našli, domovino pa po desetih letih še vedno duši rdeča diktatura.

V teh desetih letih je Jugoslavija prestala hud politični pretres in doživlja že precej časa težko gospodarsko krizo; pa vendar ni videti, da bi bili režimu dnevi šteti. Nič kaj posebno črnogledo se nam ne zdi, če zapišemo, da utegnemo l. 1965. obhajati dvajsetletnico svojega begunstva ali pa l. 1970. svoj srebrni jubilej. Svet je doživel težko revolucijo in Jugoslavija z njim. Ako ne pride do nove katastrofe, ki bi kaj lahko uničila človeštvo, potem morda niti dvajset ali trideset let ne pomeni dovolj, da se bo ta revolucija umirila in ljudem povrnil mir.

Zaradi posebnega razvoja med dvema svetovoma je prav mogoče, da bo v Jugoslaviji odslej teklo manj solza ali krvi kot pa pri njenih vzhodnih sosedah. A kljub temu bo ljudstvo še vedno trpelo, bodo narodi še vedno živeli v strahu. Ta misel je tem bolj trpka, če pomislimo da prav pomoč iz zapada utrjuje rdeči režim v Jugoslaviji.

Iz emigrantskega stališča gledano se zdi ta politika zgrešena. To da Zapad vidi v njej samo "preračunani riziko", ker pač gleda Jugoslavijo z drugačnimi očmi kot pa emigranti.

Kljub temu si je težko misliti, da ne bi Zapad rajši imel opravka z demokratično vladavino kot pa s komunističnim režimom, čeprav ta ni pod oblastjo Moskve. Pa vendar, zakaj Zapad ne stori ničesar, da bi omogočil v Jugoslaviji spremembo na boljše?

Na kratko rečeno je zaenkrat položaj jugoslovanskega režima med dvema stoloma preveč kočljiv, da bi dovoljeval Zapadu kakršnokoli odločnejšo potezo. Zato, karkoli že stori, naredi v rokavicah.

Slab bi bil državnik, ki bi hotel zrušiti nasprotnika, pa ne bi vedel, koga bo postavil na prazno mesto. Kajti kakor stvari danes sto je, če iz enega ali drugega razloga Titov režim zdaj pade, ga more zamenjati samo kominformistična garnitura. Ejno informbirojevci utegnejo biti pripravljeni, vse drugo ne prihaja v poštev, če v naprej iz ključimo možnost oboroženega posega od zunaj, ker bi ta po vsej verjetnosti sprožil svetovni krvavi ples.

Sklicevanje na narode in njihovo voljo, pa na svobodne volitve in pravico do samoodločbe, vse to pomeni v politiki malo v trenutku, ko je treba obvladati položaj. Za tako vlogo emigracija v zapadnih očeh sploh ne prihaja v poštev, saj si je edina samo v tem, kaj je treba razbiti. Organizirane nekomunistične opozicije pa v domovini ni. Kaj pomenijo nezadovoljne sile v sami partiji, ki nagibajo na desno, pa je še vedno uganka.

In kljub temu bi emigracija lahko odigrala častnejšo vlogo, kot si jo je sicer izbrala. Nikakor ne mislimo, da bi v obstoječih prilikah že mogla postati upoštevanja vredna činitelj. Toda za začetek bi bilo že nekaj, da bi nas na zapadu priznali vsaj kot dejstvo. Tako pa nas niti ne povohajo ne, smo zadnjič zapisali. Kajti kljub strankam in voditeljem in odborem smo dejansko samo gruča posameznikov, ki ne vedo kaj hočejo in se ne znajdejo v spremenjenih prilikah. Zato smo

šibki, ker nismo dorasli času in nalogi.

"Zdi se sicer paradoksalno, toda Tita bi morali izzvati prav tam, kjer je najbolj močan," smo ugotovili zadnjič. Toda ali ne boš vendar udaril sovražnika tam, kjer je najbolj šibak?

Prav gotovo. A Tito ni sovražnik Zapada, če je že naš sovražnik. S tem dejstvom emigracija ne računa. Tito zato še ni sovražnik Zapada, ker ne dovoli v Jugoslaviji več političnih strank, ali pa, ker drži v koncentracijskih taboriških in zaporih politične jetnike; tudi ne za to, če vsak mesec pobegne iz Jugoslavije nekaj sto beguncév. Vse to so sicer šibke postavke za Tita in proti njim emigranti upravičeno poudarjajo visoke besede o človeških pravicah, o svobodi in demokraciji. Pa kot da se to Zapada prav nič ne tiče, čeprav je to isto zanj samega golo vprašanje življenja in smrti.

Kje torej izzvati Tita, če ne tam, kjer je šibak? Ponavljamo: tam kjer je močan. Seveda pa ga bomo mogli vsaj ogrožati, če že ne tolči samo v tem primeru, če bomo sami enako močni kot je on. Kaj ustvarja Tita močnega pred svetom?

Dejstvo, da državo drži skupaj. Dejstvo, da obvlada narode. Dejstvo, da jim je vsaj v neki obliki omogočil sožitje. Dejstvo, da se ni uklonil pritisku Sovjetije in da hoče ohraniti Jugoslavijo neodvisno.

Jugoslavija je Zapadu danes vsaj tako potrebna, če ne bolj, kot mu je bila med vojno. Zato tudi nobena zapadna sila ne prisluhne na separatistična prišepetavanja, naj že prihajajo od kogarkoli. Zakaj naj bi iz petih ali desetih notranjepolitičnih vprašanj, ki jih počasi rešuje čas, naenkrat naredili petero ali desetero mednarodnih problemov? Kot da teh že tako ne bi bilo dovolj!

Jugoslavija dela Tita močnega. Jugoslavija bi tudi emigracijo naredila močnejšo. In v tem pogledu bi lahko emigracija sčasoma igrala neko vlogo v zapadni igri preračunanega rizika. Emigracija bi mogla biti izsiljevalno sredstvo Zapada, grožnja Titu; tem bolj, če bi nudila svobodo v zameno za tiranijo; dejanske samouprave - če hočete: "Zdržene države Jugoslavije", kot sta jih sprožili HRVATSKA ZORA in NAŠA REČ - namesto papirnate federacije; če bi zagotavljala enakopravnost vseh državljanov pred zakonom namesto obstoječih privilegiranih kast in razredov; če bi se zavzela za napredno gospodarsko in socialno politiko proti sedanjim ekstravagantnim poskusom nad ljudmi in imovino. Nič ne more predvidevati bodočega mednarodnega razvoja, v katerem igra svojo vlogo tudi Jugoslavija. Toda karkoli se bo zgodilo, na to bi morali biti pripravljeni! Ob ničemer ne iznenadeni! Pripravljeni rajši na slabše kot na boljše. V tem primeru bi emigracija lahko odigrala pozitivnejšo vlogo v bodoči dekadici kot pa jo je v minulih desetih ali štirinajstih letih.

Ista napaka danes in včeraj

Ne smemo pozabiti, da ni bil edini vzrok, da so se Angloameričani med vojno odločili končno za Tita, ker da je "pobil več Nemcev", ampak da je bil vsaj tako važen tudi drugi, politični vzrok. Kljub jugoslovanskim nazivom tako v "svobodnih planinah" kot pri begunski vladi v Londonu, dejansko ni bilo jugoslovanske politike. To je nazadnje zastopal samo še Tito - in to je bila tista edina možna alternativa za Zapad, na katero opozarja v Subašičevem primeru g. Vilder.

Izjava gen. Mirkovića, o kateri smo poročali zadnjič, zadeva ob isto vprašanje. Namesto jugoslovanske politike je prevladala v tujini osebna politika; naj gre potem za kneževičanski "vojni kabinet" ali pa ministre, ki se niso mogli v treh letih sporazumeti za vladno programatsko izjavo, ali pa za kraljevskega poslanika, ki je v Washingtonu razvil državo, ki ga je plačevala. Po vsem tem ni čudno, da je bil 27. marec prikazovan kot reakcija proti sporazumu s Hrvati ne pa kot odgovor Hitlerju.

KLIC TRIGLAVA
57, Totland Road
LEICESTER

Izhaja 1. in 3. ponedeljek v mesecu.

Doma in v tujini smo se med vojno pokazali nedorasle in nepripravljene. In to je pripeljalo Tita na oblast.

KAKO SO DELALI

(V 63.letu starosti je 24.marca 1955.umrl v Zagrebu dr.Ivan Šubašić, bivši ban Hrvatske, b.predseda = nik kr.jugosl.vlade v Londonu in b.minister za zunanje zadeve v Titovi vladi. - Prosili smo g.Veče slava Vilderja, naj bi napisal nekaj spominov nanj. Ur.KT.)

+

Spomladi 1944. je kralj Peter II. po Churchillovem "nasvetu" poklical iz Severne Amerike v London dr.Ivana Šubašića, da bi ta rešil krizo in zamenjal Purićevo uradniško vlado. V malem krogu političnih ljudi v Kingston Hallu, kjer so bile pisarne jugoslovanske vlade, smo tedaj razpravljali o pomenu tega kraljevega poziva. Eden od udeležencev tega sestanka, stari prijatelj B.V. me često spomni, kako sem tedaj prav "z grozo" naslikal prerez Šubašićeve osebnosti. Moj zaključek je bil:

Njegov prihod pomeni, da stojimo pred hudim osmešenjem, da celo pred osramotitvijo... Doživljal sem Šubašića kot posredovalca med kraljem Aleksandrom in dr.Mačkom, nato kot posredovalca med knezom Pavlom in Mačkom, končno kot bana Hrvatske od Sporazuma v letu 1939. do začetak vojne. Tudi osebno ga poznam zelo dobro. Kakor so se končala vsa njegova dosedanja podjetja popolnoma negativno, tako se bo tudi to. In ker živimo na tako usodni prekretnici, med koncem vojne in začetkom novega življenja, bo zaradi njegove nesposobnosti prišlo do tem bolj usodnih posledic... Toda moj predlog ni, da bi Šubašić dočakali sovražno. Mi sami smo tu v Londonu politično propadli. Zato je treba reševati, kar se še rešiti da. Šubašić je dobronameren človek. On zares verjame v to, kar govori in obljublja. Iskreno hoče Jugoslavijo in demokracijo. Tudi zdaj je prepričan, da se kralj in Tito moreta sporazumeti, monarhija s komunizmom, partizanskim pokretom. Toda ker smo doslej tu v Londonu pokazovali, da obstoji med Srbi in Hrvati tak spor, da je celo Jugoslavija, demokratična Jugoslavija, nemogoča, ali je potem čudno, če so se oči Angležev in Amerikancev ustavile na Šubašiću, - na Hrvatu, ki je že v Jugoslaviji zavzemal visok položaj bana, guvernerja v Hrvatski, in ki hoče tisto, kar smatrajo tudi zavezniki kot edino možno alternativo? Ker pa Šubašić ni takšen politik, a kaj šele državnik, kakršnega vidijo v njem zavezniki, zato bi bilo treba, da se oprimo te rešilne bilke in Šubašiću pomagamo, da mu svetujemo, ga podpremo, da ne bo v svojem brezmejnem optimizmu in naivnosti padel v nesrečo. Sicer se utegne vse to končati še hujše...

Udeleženci tistega sestanka so me tedaj - spomladi 1944. - gledali z zaprepadenimi očmi, v prvi vrsti predpostavljajoč, da pretiravam v oceni Šubašićevih sposobnosti.

Tako je Šubašić prišel v London. Že na prvem sestanku mu je Churchill nazdravil kot bodočemu Prime Ministru, (prvemu Hrvatu na takšnem položaju v Jugoslaviji, kot zadoščenje Hrvatom, ki so se tudi v Londonu pritoževali nad srbsko hegemonijo. Seveda mu tega Churchill ni omenil.) Sam Šubašić je bil prijetnega nastopa: bil je visok, z izraznim vedenjem poštenega in iskrenega človeka. Toda že tedaj je mož hudo bolehal za sladkorno boleznijo. Kadar je zaužil močno dozo sladkorja, je bil dobro razpoložen. Zato pa je kasneje zapadel v potrtost. Vsak poštenjak izpade naiven nasproti tistemu, ki ga hoče prevarati in namlagati. Toda Šubašićeva naivnost je prehajala že mejo normale.

V tem kratkem članku ne morem prikazati vseh žaninivih in važnih podrobnosti Šubašićeve akcije. Tedanji zmedeni položaj je pač našel sebi primerne igralske.

Takšni tipi ne potrebujejo svetovalcev, ne rabijo nasvetov. Oni sami nastopajo s pogumnostjo. Tako je šel tudi Šubašić junija 1944. kot predsednik kr.jugoslovanske vlade naravnost v Titovo taborišče na Visu. Na našem čudovitem Jadranu, v družbi gverilskih junakov, kjer

so dobro jedli in pili - ter nazdravljali "bratstvu in edinstvu" Jugoslavije, (a hrvatske zdravice za polno mizo so bile vsa politična šola Šubašičeva,) - se je znašel Šubašić kot riba v vodi. Ko se je razžarel ob taki zdravici, je za mizo dregnul Tito Savo Kosanovića: "Glej, kar dobro govori Šuba!" Bil je presenečen. Pričakoval je namreč advokata monarhije, demokracije - zdaj pa...

V takem razpoloženju si je mislil Šubašić, da ni treba prej nikogar nič vprašati, zahtevati nikakega pooblastila, ampak je sedel in 16. junija 1944. podpisal prvi "sporazum" s Titom. Medtem ko je bil Šubašić dejansko sam, je bil Tito - že sam itak dovolj prebrisan - obkrožen s svojo elito, ki je vedela, kaj hoče in kako hoče. Zato pač ni čudno, da Šubašić ni podpisal "sporazuma" ampak prvi Titov dikta. Priznal je in sprejel vse "pridobitve" Titove gverile in obljubil v svojo pomoč kr. jugoslovanske vlade v Londonu, da bi lahko uresničili vse Titove želje in načrte... Ta "brezpogojna predaja" nosi dva podpisa: Predsednik kr. jugoslovanske vlade: dr. Ivan Šubašić - na eni strani, in "Za Nacionalni komite osvoboditve Jugoslavije, Predsednik: Maršal Jugoslavije J.B. Tito" - na drugi strani.

Tako je Tito spravil na Visu "predsednika kr. jugoslovanske vlade" v svoj žep. Nekaj mesecev kasneje - 12. septembra 1944. - je na drug način dobil tudi kralja.

Za Tita in njegove je bila potem igrača skleniti s Šubašićem 1. novembra oni uradni sporazum, (ki ga je odobrila tudi Jalta,) s katerim je dejansko likvidiral monarhijo in uveljavil svoj režim in državno ureditev že pred samo ustavodajno skupščino.

Potem pa je - med 13. oktobrom in 12. decembrom 1944. - Šubašić iz Londona izginil. Niti pri Churchillu niti pri kralju ni pustil nobenih sledov. Odšel je na izlet v - Moskvo.

Na edinem mestu, kamor so ga klicali na odgovor po tem izletu, v britanskem Foreign Officeu, so postavili Šubašiću težka vprašanja glede novemberskega "Sporazuma". Gotovo so pričeli dvomiti v svojega izvoljenca. Šubašićevi odgovori so morali prepričati Churchilla, da je izigral njegovo tezo o "Fifty - fifty". Stalin je dobil igro v Jugoslaviji - 100%.

Po prizadevanju Save Kosanovića je Šubašić po povratku z Visa s težavo sprejel Grola in mene. Jasno da sva mu povedala odločno in iskreno, kaj ga čaka. Očividno ga je naš razgovor vznemiril. Toda ker sva bila brez moči in oblasti, ga seveda nisva mogli pripraviti k pravi meri.

Tudi samo imenovanje Regentstva sta kralj in Šubašić izpustila iz rok. Dejansko je Tito imenoval vso trojico in z njo dirigiral.

Še nekaj časa je Tito potreboval Šubašića, pa ga je zato postavil za ministra zunanjih poslov v svoji vladi. Čeprav so bili enako tretji rani, se demokratični nekomunisti v Titovi vladi niso mogli sporazumeti niti za edino akcijo. Prvi je odstopil Grol, 8. oktobra 1945. pa sta sledila Šubašić in Šutej. Medtem ko je Grolova izstopna izjava znana, ne poznam besedila Šubašičeve. V glavnem je Tito v odgovoru na njegov odstop podčrtal, da teži za tem, "da bi se na kakršenkoli način ustvarilo v državi stanje, ki bi dalo povoda za tujo intervencijo".

Tega torej se je Tito bal. Če bi tedaj, kot se je predpostavljalo, istočasno odstopili regent dr. Srdjan Budisavljević in ministri Grol, Šubašić in Šutej pa morda še Sava Kosanović z obrazložitvijo, da Tito v celoti, predvsem pa s pripravami za volitve v ustavodajno skupščino gazi novemberski in po Jalti odobreni Šubašić-Titov sporazum, bi to bil gotovo najmočnejši udarec režimu pred zapadno javnostjo. Toda niti tega niso zmogli...

Čujem, da je Zagreb priredil dr. Šubašiću veličasten pogreb. Razumljivo: prišli smo do tega, da delamo politiko s - pogrebi.

Kolikor sem mogel opaziti, je dobil Šubašić v svobodnem tisku in tudi v angleškem ("Times") zelo lepe nekrologe. Iz naših časopisov izhaja kot tragična žrtev komunističnega verolomstva. Sam pa sem mišljeno, da je postal Šubašić po igri usode zgodovinska oseba v dobi usodnega prehoda in da bi naj sodobniki osvetlili tudi ono drugo stran. Zaradi zgodovine in kolikor toliko tudi v pouk za bodoče.

GLAS IZ LJUBLJANE

(Iz domovine nam je uspelo dobiti razmišljanje o vzrokih našega poraza pred desetimi leti in nekaj misli za bodočnost. Če prav je izpoved osebno mnenje pisca, nam daje kljub temu slutiti, kakšen miselni razvoj se je izvršil v mlajši slovenski generaciji, ki je še med vojno posečala ljubljansko univerzo, a utegne v enem ali dveh desetletjih odločilno vplivati na oblikovanje slovenske bodočnosti.

Ker ni mogoče na drug način zvedeti za razpoloženje naroda doma, so pisma in osebne izpovedi zaenkrat naš najvažnejši vir, na podlagi katerega lahko dojamemo, kaj se dogaja v naših rojaki. Iz tega stališča gledano ni toliko važno, če je ena ali druga podrobnost gledana prečno ali vzeta prelahko. Zanimiva je obča podoba in splošni zaključek.

Današnji prispevek je zanimivo dopolnilo člankov g.dr. Branka Agneletta, ki smo jih objavili pred meseci.

Uredništvo KLICA TRIGLAVA)

+

Tekom skoro desetih let je bilo časa za razmišljanje več kot do volj. Spoznanja so bila tu in tam v trpkem nasprotju z našimi nekdanji skupnimi naporimi in pogledi. Toda resnici je bilo treba gledati v oči, če hočemo doseči razčiščenje, ki ga mladi ljudje dobre volje in odkritih namenov iščemo.

Zato se bom najprej zadržal pri razlogih, zakaj "smo izgubili". Poleg mnogih objektivnih razlogov (mednarodni položaj), sem prepričan tudi o mnogih subjektivnih razlogih, o velikih napakah, ki so bile zagrešene na naši strani. Te mislim podati iz perspektive, s katere se nam posebno danes kažejo v domovini.

Glavna napaka vsega našega medvojnega gibanja je bila borba za staro državo, borba za kraljevino Jugoslavijo z vsemi njenimi nemajhnimi napakami in zablodami. Upostavitve stare Jugoslavije smo sprejeli kot nekak skupen program brez vsakih rezerv in kot edini cilj. Posledice so bile usodne. Nezadovoljstvo s staro državo je privedlo do tega, da nismo uživali skoro nobene podpore ljudstva; široke množice je pobrala in zajela Osvobodilna fronta, ki je obetala pomesti z vsemi krivicami, ki jih je bila stara Jugoslavija - priznajmo kar odkrito - polna. Dokaz za to trditev je vendar zgodovina same osvobodilne borbe v Jugoslaviji.

Drugo usodno dejstvo za naše gibanje je bila popolna nesposobnost našega starega političnega kadra in njegova razmeroma velika koruptivnost. Silna kratkovidnost, boj za lastne, osebne interese, nepoznavanje razmer med ljudstvom in v svetu, ignoranca in zanikanje udarne moči socialističnih ideologij, zraven pa nesloga in breznačelnost, to je po mojem karakteristika delovanja in zadržanja voditeljev starih strank med osvobodilno vojno. Temu je treba prišteti še veliko osebno strahopetnost in nepožrtvovalnost, saj ni bilo mogoče pripraviti nobenega izmed "naših" politikov, da bi šel na teren in se osebno udeležil borbe. Bolj jim je prijalo varno posedanje po kavarnah, ki je popolnoma nujno vodilo do določenega sodelovanja oz. vsaj do medsebojne strpljivosti z okupatorjem, kar smo kasneje tako drago plačali.

Tretje nič manj usodno dejstvo za naše gibanje je bila popolna nesposobnost našega poklicnega oficirskega kadra. Oficirska kasarniška šola je ubila v teh ljudeh vsako iniciativnost, ki jo je zahtevala taktika v osvobodilni vojni. In mi smo se oklepali teh za gverilsko vojno nesposobnih ljudi ter nismo nikomur, ki ni imel za sabo pogubne vojne akademije, hoteli priznati sposobnosti za vodstvo operacij. Za ne sposobnega smatram danes tudi samega Mihailovića, dasi visoko cenim njegov idealizem - politično vzeto sicer zgrešen - in njegov osebni pogum.

Brez poklicnih oficirjev bi mi dosegli mnogo večje uspehe, kot pa smo jih. Tudi je danes splošno priznano dejstvo, da so oficirji starega kova - več ali manj vsi, tudi tisti, ki so prešli k partizanom - nagibali h koruptnosti. Odtud tudi razmeroma lahka sprejemljivost paktiranja - popolnega ali delnega - z okupatorjem.

Nemogoče je bilo tudi ves čas vojne stališče dinastije, predvsem kralja. Njegova politična dejavnost je bila skrajno neinteligentna, nazadnjaška, absolutistična. Izgleda, da si je prisojal položaj srednjeveškega srbskega despota. Imel je edinstveno priložnost, da se udeleži borbe v domovini in da na domačih tleh pripomore do formiranja političnega bloka, pa je ni izkoristil. Zakaj, mi je neznan. Nasprotno: potem ko je pognal na tisoče najbolj zvestih in idealističnih svojih pristašev v smrt v borbi s partizani, je nenadoma izdal proglas, da naj ostali zapuste Mihailovića in preidejo k Titu. S tem je povzročil razkol v naših vrstah, je okrepil stališče partizanov in dosegel še večje sodelovanje z okupatorjem.

Vsa naštetá dejstva so nas - tako ali tako - prisilila do nekega sodelovanja z okupatorjem, ki bi ga ne smelo biti. Tiral nas je k temu sicer sam tok vojne, podpirali so nas pri tem tudi sami partizani, spet no izkoriščujoč naše napake in potiskujoč nas v naročje Nemcem. Od tega nismo imeli nobene koristi (to je bilo samo v korist politikom, ki so želeli prebiti burne čase na varnem), pač pa silno moralno škodo. Ni padal samo naš ugled v svetu in med ljudstvom, pač pa tudi naša lastna morala.

Za vzrok vseh teh dejstev, - za vzrok temu, da smo se pustili v vojni vihri zanašati, kamor nas je pač neslo in da smo se končno tudi razbili ob čereh - smatram našo osebno brezcilnost, brezprogramatičnost. Mi - vsaj vsa mladina, ki je sodelovala iz idealizma - ni imela nobenega lastnega političnega programa, v katerega bi bila prepričana in v katerega bi verovala. Ničesar nismo imeli, s čemer bi se lahko zastavili marksizmu, ki je tehnično na mnogo višji stopnji od ostalih političnih ideologij in katerega so spretno uporabljali voditelji partizanstva. Skratka - dinastija in restavracija stare Jugoslavije, to je bil dejansko naš edini "program".

'Otresite se napak!'

Te na kratko našete napake so spretno izrabili partizani. S svojim taktiziranjem se jim je posrečilo, da so postajale od dneva do dneva bolj opazne in večje (če ponovim: oni so nas naravnost terali v sodelovanje z okupatorjem).

Ob desetletnici je zadnji čas, da se teh napak naša generacija otrese. Dokončno otrese. V naslednjem hočem nanizati vrsto oporišč, s katerimi moramo računati in brez katerih upoštevanja ne moremo naprej. Marsikatera ugotovitev utegne biti za enega ali drugega grenka; toda potrebno je, da pridemo na čisto. Pišem odkrito, tako kot čutim, da gledajo tudi prenekateri moji vrstniki na sedanje stanje v domovini in na njeno bodočnost.

Predvsem je treba prelomiti z vsemi starimi političnimi strankami. Svojo življenjsko nesposobnost so dokazale v polni meri med vojno. Isto velja za skoro vse politične "voditelje" v emigraciji. Doma smo nanje skoro že pozabili. Če se ne bo zgodilo kaj posebnega (n.pr. vojna in zasedba Slovenije po zapadnjakih), čez pet ali deset let ne bo nihče niti govoril več o Kreku, kaj šele o drugih manj znanih politikih. Tudi tisti, ki so ostali doma, se starajo in zapadajo v pozabljenje. Politična linija emigrantskih politikov, kolikor jo sploh je mogoče zaznati, je ljudstvu doma vsak dan bolj tuja, kar je čisto razumljivo, saj se razvijajo ljudje tu v domovini v popolnoma drugo smer kot pa vi tam v emigraciji. (Nikakor ne mislim, da bi postajalo ljudstvo komunistično orientirano!) Stari politični prepiri, stare koncepcije, pa še bolj sedanja nesloga v emigrantskih vrstah, vse to se zdi, gledano danes iz domovine, malenkostno, primitivno, ničevno, nekaj, kar je zdavnaj preživelo in kar se ne bo nikoli več vrnilo. Ljudstvo tu zori in ni več tako

nevedno, tako pasivno, kot je bilo nekdanj. Ko se bo spet povrnila prava demokracija, ne bo več z njim mogoče tako slepomišiti, kot so delali to nekoč.

Za borbo s pseudomarksizmom, ki danes tako strašno gospodari po vsej vzhodni Evropi, se je treba predvsem teoretično pripraviti. Treba se je oborožiti z znanjem. Študirajte! Imate ogromno priliko, učiti se pri laburistih pa tudi konservativcih. Našo mladino tu v domovini so komunisti prisilili, da je preštudirala ves marksizem, ki so ga smatrali koristnega zanjo. To se jim lahko šteje v dobro, kajti - mladina se je mnogo naučila. Spoznala je njegove dobre strani in njegove napake. Glavno pa, kar je spoznala, je, da sta socializem (kot nujna oblika bodočnosti) in demokracija nerazdružljiva. Spoznala je tudi, da nobena teorija, pa naj bo še tako lepa, ne prinese koristi, če se ne izvaja v duhu človečnosti, pravičnosti in svobode. Da, prav vprašanje izvajačja ideologije v praksi je tisto, na čemer se ponavadi ideologije razbijajo. Da se vrnem k osnovni misli: treba je študirati in se prikopati do nekoga osebnega pogleda, prostega vseh predsedkov preteklosti, na katerem je treba vztrajati. Za borbo proti pseudomarksizmu - bodisi tistim v Moskvi, Pekingu ali Beogradu - pa je treba poznavanja marksistične teorije, njenih pozitivnih in negativnih lastnosti. Ni dovolj samo poznavanje "Rerum novarum" ali del J.E. Kreka, marveč popolnoma znanstveno proučevanje družbenega življenja in njegovih pojavov. K temu so najprej pristopili Marx in njegovi učenci (ne mislim, da bi imel Marx vse prav); ti so dvignili politiko na stopnjo znanosti. Šele pod njihovim vplivom so začeli gojiti politiko kot znanost tudi pripadniki drugih nazorov. Vendar so marksisti (v najširšem pomenu besede) prednost "prvega" še do danes obdržali. Zato: učite se pri laburistih; po povratku v domovino boste lahko z njihovim naukom ali vsaj z delom nauka zelo oplemenitili politično življenje v domovini.

Narod na levi

Po mojem mnenju imata bodočnost doma - seveda samo v primeru normalnega razvoja - samo socialnodemokratska in krščanskesocialistična stranka. Klerikalizmu in liberalizmu v predvojnem pomenu besede je odzvonilo. Stari odmirajo, mladina je bolj levo usmerjena. Obe skupini imata močne pozicije - čeprav neorganizirane - v sami Osvobodilni fronti. Ne mislim tu tiste, ki so obe skupini nekoč predstavljali po imenu, (dejansko so že davno pravi komunisti) marveč povprečne ljudi, ki so bili med vojno s partizani iz idealizma (borba proti okupatorju) ali pa, ki so spoznali nesposobnost starih strank in gniločo stare Jugoslavije. Režim seveda čisti, vendar ideje ne more izbrisati.

Mislim, da ni treba mnogo pisati o odnosu do vere. Versko življenje = nje se je v domovini poglobilo, cerkve so bolj polne kot kdaj prej, ugled duhovščine je porastel, vendar pa se je težišče njenega udejstvovanja premaknilo zgolj na versko področje (odtod tudi porast njenega ugleda!) Navzlic temu, da je večina mladine v notranjosti danes globoko verna, pa se nikoli več ne bodo vrnili časi, ko se je duhovščina ukvarjala s politiko. (Tako kot pred vojno.) Zato se je treba paziti pred pretiravanjem, ki je zlasti zaradi velikega vpliva duhovščine med emigracijo zelo možno.

Brez objektivnosti ni mogoča točna analiza političnega položaja, brez nje: pa ne planiranje za bodočnost. Zato je treba priznati kot do bre tiste stvari nove Jugoslavije, ki so se kot take izkazale. Na kratko jih bom naštel:

Federativna ureditev Jugoslavije. Naj se prepirajo v emigraciji Srbi in Hrvati še tako glede teritorialne razmejitve, rešitev tu v domovini se je izkazala kot zelo dobra. Ne gre tu za kake okraje, glede katerih se da diskutirati, kam spadajo; gre za idejo narodne enakopravnosti.

Za mnogonarodno državo s tako slabimi izkušnjami z monarhijo, kot jih je doživela Jugoslavija, je možna samo republikanska oblika. Monarhijo zagovarja danes emigracija - po mojem prepričanju - iz čisto osebnih interesov.

Nacionalizacija industrije - zlasti velike industrije, je prav tako ukrep, ki ga je treba odobravati, vsaj v kolikor je šlo za izgon tujega kapitala.

Na področju socialne zakonodaje smo doživeli velik napredek.

To so - na kratko našteje - temeljne točke, o katerih je treba po mojem mnenju vedno voditi računa. Predvsem pa naj emigracija ne pozabi, da je treba vedno ostro ločiti med koristmi ljudstva in političnim režimom. Interesi ljudstva morajo biti vsem sveti. Zato ne smete v poedi njih vprašanjih iti z akcijo proti režimu tako daleč, da bi trpele narodove koristi.

Ljubljčan

=====

ITALIJA VRAČA

"Italijani so se držali dogovora, po katerem vračajo vse, ki so ilegalno pobegnili čez mejo." Tako komentira člankar v LJUDSKI PRAVICI laško izročanje beguncev jugoslovanskim oblastem na sežanskem obmejnem bloku.

Čeprav je pisec zamislil objavljeni članek kot reportažo, ki naj bi odvrčala kandidate za begunstvo pred poskusom pobega, nam vendar od krije nekaj značilnih podrobnosti. Te bodo pomagale razčistiti vso zadevo, tem bolj ker italijanske oblasti nekam zanimivo molče.

Pobegnila sta zakonca s čolnom iz Umaga na italijansko stran. Lahki ju niso sprejeli z odprtimi rokami, kot sta pričakovala, ampak so ju najprej ločile in vtaknile v zapor. Tega sta - še vedno ločena - večkrat izemnjala. Pri tem pa so Italijani prebrisa-no lagali, da ju bodo poslali v Ameriko. Nekega dne sta se pa mož in žena le znašla v istem avtomobilu. Italijanski stražar jima je na vorašanje pojasnil, da ju peljejo v Ameriko. Pripeljali pa so ju samo do jugoslovanske meje in izročile komunistom.

Devetnajstletni fant iz Zagreba je bežal, da bi prišel v Avstralijo. Poročilo pravi, da mu tudi vojaščina ni dišala. Po dveh urah, ko je prekoračil mejo, se je znašel v zaporu. Izgovor, da želi v Avstralijo, ni pomagal. Vrnili so ga.

Dvajsetletno dekle je zanosilo. Bala se je sramote. Pravi, da je dobila od fanta, ki je pobegnil v Trst, pismo, naj pride za njim, češ da ima že službo. V šestem mesecu nosečnosti je bežala. Toda na tržaški postaji je ni čakal dragi ampak karabinjerji. Po 13 dneh je bila vrnjena.

Kolikor se je mogoče zanesti na reporterja, sploh ni govora, da bi Italijani omenjene begunce izročili mednarodnemu begunskemu središču. Redna pot vodi najprej v italijanski zapor in iz njega samo na vmesna zasliševanja. Nič ne preseneča, da reporter med šestnajstimi vrnjenimi ni našel nobenega, ki bi bežal iz "političnih" vzrokov. Po trdi šoli v zaporih in na zasliševanjih bržkone vsak vrnjeni na bloku v Sežani spozna, da njegov beg ni smel imeti nobene zveze s politiko. "Kajti mi če ni pobegnil v tujino, da bi napravil uslugo domovini, ampak zato, ker je zagrešil kaznivo dejanje ali pa v najboljšem primeru iz avanturizma." To se zdi jedro dogovora med Jugoslavijo in Italijo. In iz enega ali drugega razloga je Italija najbrž rada pristala, da vrača take "kriminalce" in "avanturiste". "V zadnjih mesecih čedalje pogosteje vračajo ...pobegle emigrante nazaj", pripomni člankar.

Iz tega jasno sledi, da Italijani ne smatrajo teh pobegov kot posledico političnih razmer v Jugoslaviji in če že hočemo, kot odraz te nesrečne dobe, ki je rodila sto in sto tisoče beguncev širon sveta in kaj jim še ni videti konca. Ni pa izključeno, da imajo zasliševalni organi naročilo italijanske vlade, naj ugotovijo, če le ni morda med pobeglimi kak politični begunec v ožjem pomenu besede. Če in koliko je takih bilo v zadnjih mesecih, pa bi mogli povedati le v mednarodnem središču, če že rimska vlada ne objavlja podatkov. Vsekakor pa more biti odstotek teh zelo majhen. Za to so že davno poskrbeli titovci sami in ljudje so postali previdnejši.

(ds)

Naročnina za Klic Triglava: za celo leto 24/-, za četrt leta 6/-.